

Program terénního cvičení z ekologie mokřadů, 6. 6.–10. 6. 2012 Novobystřicko, Jindřichohradecko a Třeboňsko

Program je rámcový, zejména u letněných rybníků může být změněn ještě těsně před cvičením, podle aktuálního stavu vody v rybníce. Přímou záležitostí v terénu pak záleží na zajímavosti jednotlivých lokalit, schůdnosti cest, počasí, naší fyzické kondici a mnoha dalších faktorech – někdy se nám podařilo projít trasu celou, jindy bylo potřeba ji zkrátit nebo úplně změnit (např. poté, co jsme zabloudili). Budete-li mít zájem navštívit některou konkrétní lokalitu, např. proto, že tam roste nějaký druh, jímž se blíže zabýváte, je vhodné na to upozornit předem.

středa 6. 6. 2012

odjezd z Brna: sraz na Hlavním nádraží mezi 6:45 a 7:00 (po 7:00 přesun do vlaku),
odjezd v 7:20 rychlíkem směr **Plzeň**.

Prosím, buďte na nádraží skutečně s předstihem, u pokladen bývají fronty, navíc rychlík patrně bude odjíždět ze 6. nástupiště (nevím to 100 %, různě se to měnilo, ale je to dost pravděpodobné) a v tomto období bývá často nacpaný (školní výlety, atd.). Jestli víte, že dorazíte na poslední chvíli, protože dřív se do Brna nedostanete, napište mi, případně řekněte o tom někomu ze spolužáků, abychom věděli, zda s Vámi počítat na případnou společnou jízdenku. Také si pro jistotu na nádraží předem zjistěte, z kterého nástupiště vlak jezdí a zda v uvedený den není nějaká výluka (info o předem plánovaných výlukách najdete i na webových stránkách Českých drah). Občas se totiž stává, že v době výluky jezdí uvedený rychlík odklonem přes Havlíčkův Brod (tedy vyjíždí z Brna opačným směrem než za normálních okolností).

Prosím také ty z Vás, kdo pojedou jinak (z jiného směru, přistoupí po cestě, apod.), aby mi napsali nebo po někom vzkázali. Zejména potřebuji vědět, v kolik hodin budeme všichni na místě určení.

přestup v Jindřichově Hradci (příjezd vlaku v 10:41) na autobus **směr Nová Bystřice-Slavonice**, který odjíždí v **11:30**.

Volný čas je možné využít např. k dokoupení zásob, ale jelikož vlak může mít zpoždění (zvláště v případě výluky), úplně na to nespolehejte. Obchody totiž nejsou přímo u nádraží, tam najdete maximálně stánek s občerstvením.

příjezd do Albeře: autobusem ve **12:15**, zastávka **Nová Bystřice, Osika** (je pod nepoužívanými sádkami při JZ okraji rybníka).

Pozor, v obci Albeř jsou další dvě zastávky, podstatně vzdálenější od Osiky, nepopleťte to, jestli pojedete jiným spojem!

Po příjezdu do Albeře: přesun do rekreačního střediska/kempu Walter. Kemp se nachází na malé lesní loučce mezi rybníkem Osika a železniční tratí, vzdušnou čarou je to asi 100 m od autobusové zastávky. Přístupová cesta vede ze silnice buď kousek za sádkami nebo pak od železničního přejezdu (druhá cesta použitelná i pro auta).

Fotomapa, na které je vidět popsaná situace, je k dispozici zde:

http://www.mapy.cz/#x=15.140802&y=49.030685&z=17&q=Albe%C5%99&qp=10.288690_47.864847_20.729320_51.533276_6&rp=m&l=15

Jakmile se ubytujeme, vyrazíme do terénu! Na tom, kdo s kým bude bydlet, se dohodněte nejlépe už cestou, ať to dlouze neřešíme po příjezdu. Připomínám, že máme rezervováno

celkem 12 míst, tudíž obsadíme 2 celé chaty (každá má tři lůžka v přízemí a dvě v podkrovní) + podkrovní 3. chaty. Místo, které bylo navíc, je nakonec obsazeno, pojede s námi ještě Pavel Kúr, doktorand z JČU, který studuje kuřičky, především *Spergularia echinosperma* rostoucí na letněných rybnících.

Lokality k návštěvě:

- 1) **Albeř, staré sádky** – tyto sádky leží přímo v obci na potoce Dračice. Podle mých informací by měly být v současnosti vypuštěné, takže zapíšeme (ve skupinkách), co v nich roste a žije. Pro srovnání druhového složení vegetace mám data z minulých let. Jde o příklad sádek se sporým vegetačním krytem, neboť písek na dně sádek se pravidelně mění a vegetace bývá omezována herbicidy. *Návštěvu těchto sádek, které jsou v oploceném areálu, je třeba předem dohodnout se sádeckým, pokud by nebyl doma, návštěvu buď přesuneme na jindy nebo zrušíme.*
- 2) **Rybníky Teplý a Studený** – na potoce Dračice přes silnici proti sádkám, průtočné, využívané pro sportovní rybolov. Nevím, zda jsou volně přístupné (s majiteli se neznám), ale mrkneme a uvidíme. Bude-li to stát zato, sepíšeme druhové spektrum rostlin a živočichů a případně srovnáme se sádkami.
- 3) **Albeř, nové sádky** – tyto sádky byly zbudovány zhruba před 20 lety, ale údajně nikdy se pro sádkování ryb nepoužívaly, protože se zjistilo, že prosakují a voda se v nich neudrží. Tyto sádky jsem v minulých letech navštívila asi 3x, lze zde dobře demonstrovat rychlou sukcesi (ale porosty olší, které zcela zarostly některé sádky, byly před nedávnem vykáceny). V některých sádkách naopak sukcese zůstala blokována ve stadiu vytrvalé bylinné vegetace (např. rákosiny). V sádkách se vyskytují i některé vzácnější druhy mezotrofních stanovišť. Porovnáme druhové spektrum ve vybraných sádkách s kontrastními vegetačními typy a zapíšeme fytoocenologické snímky.
- 4) **Albeř, rybník Osika** – rybník využívaný k rekreaci a k extenzivnímu chovu ryb. Dosud se zde uchovala populace vzácné pobřežnice (*Littorella uniflora*), která se dá najít při severním pobřeží, zejména v době nedostatku vody v rybníce. Od sádek projdeme po hrázi směrem ke kempu a pak podle stavu vody půjdeme buď po pobřeží, anebo lesem, přičemž budeme na vhodných místech nahlížet do rybníka a hledat *Littorellu*. Za nízkého stavu vody dojdeme až do zadního chobotu rybníka, v němž se usazuje jemné bahno a převažuje tam vegetace jednoletek, např. *Coleanthus subtilis*. Na pobřeží Osiky určitě bude možnost zapsat nějaké fytoocenologické snímky (i za vyššího stavu vody) a podívat se, co v příslušných vegetačních typech žije za živočichy. Také se alespoň okem blíže podíváme na půdy, na nichž vyhraněné vegetační typy na Osice rostou.

Návrat do kempu přibližně kolem 19:00

čtvrtek 7. 6. 2012

ráno odjezd v 6:30 směr Slavonice - vystoupit v 7:07 na zast. Slavonice, Bejčkův mlýn

Lokality k návštěvě: čekají nás dvě kaskády menších rybníků, z nichž některé jsou chráněné. Je zde udáván např. výskyt *Nymphaea candida*, z živočichů obojživelníci, rak říční, atd. Některé rybníky jsou v současnosti bez vody, takže je pravděpodobný výskyt vegetace obnažených dnů. Na většině rybníků hospodaří Rybářství Jindřichův Hradec, s.r.o., odkud

mám také informace o jednotlivých rybnících. Protože využití rybníků je velmi rozmanité, budeme mít výbornou příležitost ukázat si např. vliv rybí obsádky na vegetaci, sukcesii v nevyužívaném rybníce a další jevy. Pokusíme se projít všechny rybníky, na těch nejzajímavějších se pokusíme sestavit seznam rostlin a živočichů a zapsat fytoocenologické snímky. Jde o následující rybníky (názvy podle obecné mapy na Mapy.cz - odpovídají názvům, které používají rybáři; naopak názvy v turistické mapě se místy liší, patrně jsou tam chyby).

na kaskádě od Bejčkova mlýna směrem na sever jsou tyto rybníky:

- 1) Bejčkův rybník – má tam být *Nymphaea candida*, nyní je však bez vody, kvůli rybníku nad ním (Silniční), který se opravoval a dosud není napuštěn
- 2) ryb. Loužička a další malý ryb. (hospodář jiný subjekt než Ryb. JH) – bližší info nemám, podle fotomapy jižní z nich zcela zarostlý, zčásti dřevinami, severní jen zčásti s vodou, také dost zarostlý
- 3) ryb. Pstruhový Dolní (v mapě Mateční) – více méně na plné vodě, je zde K0 (váčkový plůdek kapra)
- 4) ryb. Pstruhový Horní (v mapě Nadmateční) – na plné vodě, dost zarostlý. Mezi Pstruhovým Horním a Dolním má být vybagrovaná tůň, dělala se kvůli nějaké ohrožené vodní kytce, snad *Potamogeton alpinus*, určitě stojí za průzkum
- 5) ryb. Dlouhý – nasazen K0 + lín, dá se čekat vodní vegetace (před lety jsem tento rybník zastihla vypuštěný)
- 6) ryb. Malý Boční – loni opraven (na fotomapě ještě zarostlý), je zde velká mělčina, kde by mohlo něco být
- 7) ryb. Velký Boční – nasazen L1 (jednoletá násada lína)

na kaskádě od Bejčkova mlýna směrem na sever až severozápad jsou tyto rybníky:

- 1) ryb. Silniční – kvůli opravě zatím bez vody, byly zde prý lekníny, podíváme se, zda přežily
- 2) ryb. Protržený – hospodářský, používaný na tržního kapra
- 3) Staré Koupaliště – chybí 20–40 cm do plného stavu vody, nasazen K1
- 4) Vožralý – na plné vodě, nasazen K1
- 5) Dědkův – přírodní památka, hospodaření omezeno, je tu jen lín; významná lokalita raka říčního (viz PDF s plánem péče)
- 6) ryb. Spálený a nad ním ryb. Starý Farský - měly protržené hráze, nyní opraveny
- 7) ryb. Pstruží – v mapě jako vodní plocha, ve skutečnosti již asi 20 let bez vody, je zde vzrostlá olšina.

Další program záleží na tom, co všechno uvidíme na rybnících a jak se tam zdržíme. Je možné setrvat tam celý den a vrátit se autobusem, který odjíždí **v 16:19 od Bejčkova mlýna a v 16:25 ze Stálkova zpět do Albeře**. Kdyby rybníky nebyly tak zajímavé, jak se zdají být, můžeme buď jít na **ryb. Troubný Velký u Stálkova** (chráněný - mezotrofní vegetace včetně leknínu bělostného, obojživelníci), nebo sejít do Slavonic (cestou další 2 rybníky), odkud jede ve **14:45 autobus směr Landštejn** a podívat se na tamní přehradní nádrž (odjezd do Albeře v 16:37), anebo jet **ze Slavonic do obce Skalka** (odjezd 13:30, příjezd 13:49) a podívat se na chráněný Gebhárecký rybník v lesích jižně obce (pozor, v mapě vyznačen špatně!) a na rybníky v obci (patrně nově zbudované). Odjezd do Albeře v 15:50. Příjezd ze všech tras k zastávce u Osiky je v 16:53. **Pozor, uvedený spoj je poslední!**

pátek 8. 6. 2012

ráno odjezd v 6:47 do J. Hradce (příjezd v 7:35 na autobusové nádraží), odtud **v 8:40 do Stráže nad Nežárkou** (příjezd 9:05), **případně do Staré Hlíny** (9:14)

Lokality k návštěvě: v oblasti je větší počet zajímavých lokalit, některé znám osobně, některé ne.

Severně od Stráže leží rybníky s historickým výskytem druhu *Tillaea aquatica* a některých dalších vzácných druhů obnažených den, které se však dle mých informací v současnosti příliš neletní (převažují větší rybníky na tržního kapra). Jde zejména o rybníky Mísař, Žabov u Vydří a Polom u Polště; poslední z nich vypadá i podle foromapy nejzajímavější, patrně se tam udržuje nějaká litorální vegetace, není to však podle barvy rákos. Může jít o porosty *Bolboschoenus yagara* (pro Třeboňsko typické, ale recentně ustupující), nebo *Acorus calamus*, anebo taky *Glyceria maxima*, což by samozřejmě ukazovalo na silnou eutrofizaci rybníka. Hádanka by však stála za rozluštění. A také by byla možnost na mělčinách sebrat bahno na analýzu půdní semenné banky, třeba se tam výše zmiňovaná *Tillaea aquatica* dosud vyskytuje. Po cestě jsou také jedny sádky, domlouvala jsem možnost návštěvy, bohužel majitelka mi na poslední chvíli volala, že tam ze zdravotních důvodů teď nemůže jet, tudíž tato návštěva padá. Ale je možnost zastávky na řece Nežárce. V případě, že bychom nešli až na rybníky u obcí Vydří a Polště (odtud možný odpoledne návrat busem - 15:10 Polště, 15:18 – Plavsko, 15:25 – Vydří, 15:32 – Polínko, 15:45 v J. Hradci, odtud v 16:41 do Albeře, na zast. u Osiky bychom byli v 17:15), lze se zajít podívat na rozsáhlou vytěženou pískovnu JZ Plavska (u Fährnichova mlýna), kde jsou tůňky. Přímo v Plavsku a nejbližším okolí jsou drobné rybníčky, nejspíš dost eutrofní, ale v zemědělské krajině důležitá refugia mokřadních rostlin i živočichů. Taky by šlo popojet z Plavska po poledni busem do Políkná, odkud je to blíž na rybník Polom, odtud pak busem, případně sejít do Horního Žďáru, odkud jede více spojů.

Jižně od Stráže je velké množství větších i menších rybníků, z nich Stolec a Vyšehrad (patří mezi ty větší) jsou momentálně kvůli opravě hráze bez vody a prý už pěkně zarostlé. Pro návštěvu těchto rybníků je nejlepší vystoupit až ve Staré Hlíně, viděli bychom také Lužnici a část Rožmberka. Trasa pak může vést např. do Stříbřece (sádky), odtud kolem Stávecké bašty (komorové rybníčky s druhy jako *Alisma gramineum* a *Butomus umbellatus*) do Pístiny a Stráže, případně s odbočkou na pískovnu západně od Stráže. Návštěvu sádek a komor bych ale musela telefonicky domluvit, je to v uzavřených prostorách.

Obě trasy lze také zkombinovat, a to buď tak, že bychom se z rybníků Stolec a Vyšehrad vrátili do Staré Hlíny, odkud jede kolem poledne řada spojů do Stráže nad Nežárkou, anebo bychom došli (zkratkou přes rybníky, Stříbřec bychom vynechali) na Stáveckou baštu a po krátké zastávce na komorových rybníčcích bychom jeli do Stráže (13:10 nebo 15:30) a mrkli se na okolní lokality. Poslední spoj ze Stráže jede v 17:54, u Osiky bychom byli v 19:10. Toto řešení mi připadá jako nejlepší, protože aspoň některé lokality by byly „jisté“, a zároveň bychom se podívali i někam, kam se asi přírodovědci často nedostanou, o čemž svědčí absence recentních údajů. Může to být samozřejmě i tím, že tam nic zajímavého není ☺. Vyhledala jsem různé varianty spojů a asi bude nejlépe, když se rozhodneme až na místě, podle toho, co uvidíme první dva dny, a také podle počasí. Rybníky Stolec a Vyšehrad bych každopádně ráda zahrnula, protože skýtají příležitost pro Vaše samostatné bádání.

sobota 9. 6. 2012

ráno odjezd vlakem v 9:02, buď do Senotína (příjezd 9:14), nebo do Střížovic (příjezd 9:41).

Pro tento den také existují dvě možnosti tras, ale vzhledem k víkendovému omezení spojů lze absolvovat pouze jednu z nich. Rozhodneme se na místě, podle toho, jaké typy stanovišť, flóry a fauny se nám během předešlých dní podaří prostudovat.

Trasa A:

Ze zastávky Střížovice rychlý přesun do obce a pak na rybník Střížovický jižně od ní (má být z poloviny vypuštěný, recentní výskyt *Coleanthus subtilis*). Rybník bychom podrobně prozkoumali, předpokládám, že má písčité pobřeží, takže bychom zapsali vegetaci na transektech z pobřeží směrem do míst s rybničním bahnem. Pak bychom se podívali na malé rybníky nad Střížovickým a pokusili se je vzájemně porovnat – výše položené rybníky jsou zpravidla živinami chudší, platí to i zde? Další trasa může vést buď do Lomů, nebo kolem Krvavého rybníka zpět na zastávku Střížovice, poslední vlak nám jede ze **Střížovic ve 14:58 a z Lomů v 15:12**. Protože v Albeři bychom byli velmi brzy, za slušného počasí bychom **zajeli až do Nové Bystřice** a zašli se podívat na rybníky Mnišský (nyní na nízké vodě, recentně potvrzen *Coleanthus subtilis*) a **do Albeře bychom se vraceli přes rybníky pěšky** (Ovčárna, Důlek, Hlinitý – poslední má být letněný, nikdy jsem tam nebyla, ale možnost výskytu *Coleanthus*, který je ve vedlejším Důlku).

Trasa B:

Hned u zastávky je rybník Skalák, odkud je uváděna *Nymphaea candida*. Dále podél kaskády drobných rybníků JZ Klenové (u severního je rašeliniště) bychom došli na silnici a po ní k rybníku Horní Parmazín, který je na nízké vodě. Pokud vím, nejsou k němu recentní údaje o vegetaci, stál by tedy za průzkum. Na okraji Klenové můžeme nahlédnout do dvou rybníčků, z nichž jeden je patrně už dlouho vypuštěný a zarostlý kdečím.

Poslední vlak ze Senotína **jede v 15:28**, je možné prodloužit trasu do Nové Bystřice s návratem pěšky. Předtím jede vlak **ve 12:23**, to je ale zvláštní vlak tažený historickou parní lokomotivou a je možné, že v něm nebude místo ☺. Můžeme to ovšem zkusit a zdržet se pak na rybnících u Nové Bystřice déle.

neděle 10. 6. 2012

Rozhodneme se podle aktuální situace. Záleží jednak na tom, za absolvujeme v předchozích dnech, jednak na počasí. Ptala jsem se na úklid v chatkách, majitel areálu mi řekl, že ho zajistí, pokud tam ovšem nebudou nějaké nánosy bahna. Jelikož se obávám, že to 100 % slíbit nejde, domluvila jsem se s ním, že v případě potřeby s úklidem pomůžeme. To ale neznamená, že byste měli volně oklepávat bahno z bot, nahoře v podkroví jsou prý koberce, tak ať je ještě nedostaneme k úhradě. Prosím, vezměte si přezůvky – to jsem Vám zapomněla napsat.

Takže možnosti programu v neděli jsou tyto:

- 1) Rybníky u **Nové Bystřice** (pokud bychom na nich nebyli v sobotu) – odjezd **vlakem z Albeře v 8:33, z Nové Bystřice do Brna pak nejpozději ve 14:45.**
- 2) **Rybníky u Nové Včelnice** (viděla jsem v roce 2010, jsou tam zajímavé druhy rdestů) anebo u **Lovětína** (zatím jsem neviděla, ale prý zajímavé z botanického i zoologického hlediska, např. *Potamogeton gramineus*, různé druhy vážek, obojživelníci - tyto rybníky leží zhruba mezi stanicí Lovětín a zastávkou Lovětín-obec). **Odjezd z Albeře v 9:03, přestup v J. Hradci (je tam asi hodina času). Do Brna pak buď zpět přes J. Hradec (v Brně 20:37), anebo trochu krkolomně přes Tábor (v Brně 19:50).** V druhém případě bychom museli táhnout bágly s sebou. Bohužel rozumný dřívější spoj se z těchto končin nestihá.
- 3) **Kardašova Řečice - odjezd z Albeře v 9:03, příjezd do Řečice v 10:57** (přestup v J. Hradci, kde si můžeme nechat bágly – v Řečici bohužel úschovna není). Lokality: Rybník Velký Řečický u Kardašovy Řečice (výskyt *Coleanthus subtilis*, nově objeven V. Grulichem také *Juncus tenageia*), odtud přes obec Plasná k rybníkům Mastník (u něj třecí rybníčky) a Králek (populace *Littorella uniflora*), kolem dalších rybníků pak na zastávku Mnich. Vlakem, který jede ve 14:03, bychom byli ve 14:15 v J. Hradci, odkud nám v 15:15 jede vlak do Brna (18:37), pozdější spoj je v 16:03 z Mnichu a navazující spoj rychlíkem v 17:15 z Hradce (v Brně 20:37). Rychlíky na Brno zastavují i v K. Řečici, takže pokud bychom se rozhodli, že mrkneme jen na Velký Řečický, mohli bychom to zvládnout i s bagáží a vrátit se pak na nádraží.
- 4) **Mokřady v Jindřichově Hradci** – např. písčovina Na cvičišti (hnízdíště břehule říční, populace *Utricularia australis*), nebo rybník Vajgar (u vtoku Hamerského potoka jsou různé typy rákosin, možná by se našla i ponořená vodní makrofyta). Tato varianta je nejvýhodnější z hlediska spojů (příjezd z Albeře 10:13, odjezd do Brna podle potřeby), ale asi nemůžeme čekat žádné velké vzácnosti. Volila bych v případě šeredného počasí, případně pokud bychom už všechny možné vzácnosti viděli ☺.